

İSRAİL DİNİNDE VAHYE-YASAYA DAYANAN GÜNAH-ÖDÜL-CEZA İNANCI

Kürşat Haldun AKALIN*

ÖZET

Kötülük ve Tanrının yarattığı tüm yaratıkları üzerindeki hakimiyeti sorunu, İsraili olan ve olmayan tüm düşünürlerini asırlar boyu zihinlerini meşgul etmiştir. Tanrı, niçin kötülüklerin yapılmasına ve günahların işlenmesine izin vermektedir? Acaba niçin Tanrı, bu kadar çok kötülüğün ve günahın serpilip kök saldığı bir dünya tasarımında bulunmuştur? Bu dünyanın kötülük ve günahkarlık içeriği, ile, her şeye kadir olan ve iyilikle dolu olan Tanrının bu dünyayı insanların yararı niyetiyle yaratmış olduğu inancını nasıl uzlaştırabiliriz? Tanrının adaleti ile insanoğlunun günahkar yaratılışının anlamı ne olabilir? İsraililerin dinsel ahlakı, toplumun kötülüklerin yükselmesine karşı korunmasıyla çok fazla ilgilenmiştir. Ahlaki eylemin özü, komşu sevgisi duygusuna aşırı derecede odaklanmış olmasıdır. Eski Ahitte (Leviller 19: 18) İsraililerden, 'komşunu kendin gibi seveceksin' buyruğuna uymalarını şart koşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Günah, Dünyevi ödül ve ceza, Tanrısal uyarılar

THE BELIEF OF SIN-GIFT-PUNISHMENT WHICH BASED ON ORDINANCE OR REVELATION IN THE RELİGİON ISRAEL**ABSTRACT**

The problem of evil and the God's sovereignty over all creatures preoccupied the minds of jewish and non-jewish thinkers throughout the centuries. Why does God permit evils and sins ? Why did God design a world in which so much evil and sin are permitted to flourish? How can we reconcile the existence of evil with the belief in a God who is powerful and all good and who created the world for a beneficent purpose? What is the meaning of God's justice and of evil nature of human being? Jewish ethics is very much concerned with the protection of society against the perpetration of evil. The heart of ethical action is concern, it is the feeling of neighbour love. The Bible (Leviticus 19:18) demands of jews, 'you shall love your neighbor as yourself.'

Key words: Sin, Worldly reward and penalty, Godly warnings

* Dr. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, haldunakalin@oku.edu.tr

GİRİŞ

İsrail dini Hıristiyanlıktan farklı kılan temel özellik, günah ve bağışlanma ya da tanrısal yasa ölçeğinde cezalandırma ve ödüllendirme konularında kendisini göstermektedir. Her ne kadar Hıristiyanlıkta Musa tarafından bildirilen on emre uyulmasını şart koşulmuşsa da; her bir insanın Adem ile Havva'nın cennetten kovulmasına neden olan günahın kalıtsal bir payının olduğunu, bireysel tövbenin yanında esas olarak senede en az iki kere hücrede papaza işlediği günahlarını itiraf ederek arınmasının gerekliliğini öne sürmüş olmakla Tevrat ile yollarını ayırmıştır. Her insanın doğuştan günahsız olduğuna, iyi ile kötüyü ayırt edecek belirli bir yaşa geldikten sonra yasaya aykırı her davranışla günahın işlendiğini öne süren Musevilik; tanrı ile kulunun arasına hiç kimsenin giremeyeceği, üçüncü bir kişinin insanların günahlarını üzerine alamayacağı, bu dünyadaki ömründe işlediği günahlarıyla ve yaptığı sevaplarıyla (ya da hayır işleriyle) her bir insanın kendi hesabını yine kendisinin şahsi olarak vereceği inancı üzerine kurulu olmasıyla; bütün insanların günahlarına karşılık (kefare) olsun diye acı içinde çarmıhta İsa'nın kendisini kurban sunusu olarak tanrıya sunduğu inancına dayanan Hıristiyanlıktan tümüyle farklı bir dindir. İncillerdeki havari Yahuda tiplemesine dayanarak tüm İsrailileri suçlayan bazı Hıristiyanlar da, İsa'nın çarmıhtaki acısını bağışlayıcı içeriğindeki dogmasını bir kenara iterek, tamamıyla kindar hisler** beslemişlerdir. Hıristiyanlığın Eski Ahit'teki habercisi olarak kabul edilen Yeşeya kitabındaki, '*rab size bir belirti verecek, kız gebe kalıp bir oğlan doğuracaktır*' (6: 14), '*insanlarca hor görüldü, acılarımızı o üstlendi, bizim günahlarımız yüzünden onun bedeni deşildi*' (53: 3-5), '*rab onun acı çekmesini istedi, canını suç sunusu olarak sunarsa canını feda ettiği için gördükleriyle hoşnut olacak bir çoklarını aklayacak çünkü onların suçlarını o üstlendi*' (53: 10) vs., gibisinden ifadelerin, Hıristiyanlar tarafından yanlış

** Bazı hristiyanlar, Hitler Almanya'sının Auschwitz ile doruğa çıkan insan düşmanlığını İsa'nın çarmıhtaki acısının bir bedeli olarak görmüşlerdir. "Mesih'in ıstırabının öyküsünün Yahudiler'e karşı düşmanlık üretmiş olması bir faciadır. İsa Mesih'in ıstırabı, tarihin en önemli olayıdır. İsa Mesih, sözle anlatılamayacak kadar çok acı çekmiş ve ölmüştür. Yahudiler de öyle. İsa Mesih'in çarmıhtaki acılarıyla Yahudilerin toplama kamplarında gördükleri işkenceler arasında bağlantıyı kuran ilk kişi ben değilim. Elia Wiesel, yürek burkan, masumiyeti parçalayan ve ağızları susturan 'Gece' isimli kitabında, Auschwitz, Buna ve Buchenwald toplama kamplarında genç bir delikanlıyken babasıyla yaşadığı deneyimlerini arttırır. Wiesel, Golgota ve kamplar arasında bağlantı kurar, Akiba Dumer isimli yaşlı bir hahamdan söz eder. Wiesel sonra şu tahrik edici yorumu yapar: Zavallı Akiba Dumer, eğer Tanrıya inanmayı sürdürebilseydi, seçilmez ve alınıp götürülmezdi." (Piper 2004; 15-17)

yorumlandığında ısrar eden İsraili tefsirciler, Kenan diyarındayken Yahve'nin niteliklerini El'den (ya da İl'den) devraldığı gibi her istila ve göçle Yahveizmin Helenleştiği^{***} gerçeğini göz ardı etmişlerdir. Yeşeya kitabındaki bu ifadelerin İsa'ya uyarlanmasındaki kasıt ve hataya dikkat çeken tefsirciler; günahın şahsiliği ilkesini savunmuşlar, hiç kimsenin günahının bir başkası tarafından üstlenilmeyeceğinde veya tanrıdan başkası tarafından kesinlikle affedilemeyeceğinde ısrarlı olmuşlardır.

Aklanmayı ve kurtuluşu sağlamak gayesiyle, tanrı gazabını tek başına kendi üzerine alan ve böylelikle de tanrının hoşnutluğunu kazanan İsa'nın; çarmıhta akan kanıyla ve ölüm sırasında çektiği acılarıyla bütün insanların (daha doğrusu tüm günahkarların) günahlarını affettirdiğine inanan Hıristiyanların aksine; Museviler; her bir kişinin yasaya aykırı kendi his ve eylemlerden başka günahının olmadığına veya Adem'den gelen asli suçun/günahın olmadığına, işlenen her suçun melekler tarafından kaydedildiğine ve hesabının tutulduğuna, herkesin her davranışından olduğu kadar her his ve her sözünden dolayı hesap vereceğine inanmışlardır. İsa'nın çarmıhına dayanarak, Hıristiyanların, Tanrının günahkarları sevdiği, günahkarları kurtarmak için İsa'yı dünyaya gönderdiği, İsa'nın da kendisine iman eden gūnahtan kurtulmuş insanları asla yargılamayacağı fakat sonsuz yaşama kavuşturacağı, temiz bir ruhla tanrının huzuruna çıkaracağı bu insanları tanrıyla barıştıracığı vs., gibi dogmalarını kesinlikle reddeden Museviler; suçun şahsiliği ve tanrının da teklifi inancına dayanarak, herkesin kendi kendisini affettirebileceği veya kendi hesabını kendisinin göreceği ilkesinde ısrarlı olmuşlardır. Hıristiyanlığın ve Helenist görüşlerin etkisiyle büyük gelişme gösteren rabbinik yazınındaki ölümden sonraki hayat ve kişisel olarak hesaba çekilme temaları; ahrette yargılanmayı olduğu

^{***} Kudüs, Larissa ve Ascalon gibi tamamen Helenleşmiş kentlerle çevriliydi, buralardan ünü Roma'ya kadar yayılmış bir çok ünlü pagan filozof çıkmıştı. 2. Maccahees adlı Yahudilere ait kutsal yazı Kudüs Tapınağının, Zeus için bir Yunan tapınağına dönüştürüldüğünü ve Dionysus festivallerinin kutlandığını belirtir. Yahudi ve pagan kültürü arasındaki bu birleşme süreci, yüzyıllar boyu devam etmekteydi. Antik çağlarda Yahudiler, diğer uluslar tarafından fethedilmiştir. M.Ö. 922'de Mısırlılar tarafından, M.Ö. 700'de Asurlular tarafından, M.Ö. 586'da Babilliler tarafından, M.Ö. 332'de Büyük İskender hakimiyetindeki Yunanlılar tarafından, M.Ö. 198'de Suriyeliler tarafından ve son olarak da M.Ö. 63'de Romalılar tarafından. Bu fetihler, kaçınılmaz olarak, Yahudi halkının, kendilerini fethedenlerin kültürel etkileri altına girmelerinin yanısıra, Yahudilerin, Diaspora denilen durumunun oluşmasına sebep olmuştur. Diaspora Yahudileri, pagan spiritüelliğini kendi dinsel gelenekleriyle birleştirmişlerdir." (Freke-Gandy 2005; 233)

kadar cennet ile cehennemi yadsıyan Tevrat'ın aykırı hükümlerine (Çıkış 20: 5-6, 34: 7 ; Çölde Sayım 14: 18 ; Yasanın Tekrarı 5: 9-10 vs..) rağmen, Museviliğe girmiş ve hakim olmuştur.

Rabbînik yazınında ölümden sonraki hesaba çekilme kadar ulus olarak seçilmişliğin yerini bireysellik almış, ulus olarak üstünlük yerini tanrıya ve yasasına itaatte üstünlüğe bırakmış, yasayı her an akılda tutmayı ve her yerde tekrarlamayı emreden Tevrat'ın (Tesniye 6: 6-7) hükümlerine bağlanarak sevap-günah sütunlarında sevabın fazla çıkması önem kazanmıştır. Artık İsraili olmak önemli değildir, Yahve'nin yasasına gönülden uymak ve harfiyen yerine getirmek önemlidir. Yahve'ye tek tanrı ve tek yaratıcı olarak iman edip tapsa da, yasasını sürekli olarak öğrenip zihninde-gönlünde-eyleminde tutmaya yoğun gayret sarf etse de; şayet melekler tarafından tutulan amel defterinde günahı sevabından fazla çıkacak olsa, cezaya çarptırılacağı için dehşete kapılan İsraili, dürüst ya da günahkâr ayrımında hesap bakiyesinin dürüstten yana ağır gelmesi için daima sevaba yönelmek mecburiyetinde olduğunu kavramıştır. Hristiyanlıktan sonra ortaya çıkan ve yaklaşık üçüncü asra kadar devam eden rabbîler döneminde ya da sözlü Tevrat'ın kaydı ve tefsiri aşamasında; suçun bireyselliği ve kaydı temel vurgusu altında, nelerin sevap ve nelerin de günah olduğuna karar verme gayreti öne çıkmıştır. Kulağın duyduğu, gözün gördüğü, kalbin istediği, bedeninin kullandığı hangi işler günahdır ve hangileri ise sevaptır sorusu; her insanın amel defterinin olduğu ve melekler tarafından anında işlendiği (Sifra 44-b), öldüğü anda bu amel defterinin tanrının nezareti altında görevli melekler tarafından açıldığı ve ölen kişinin yüzüne karşı okunduğu (Kohelet Rabba 77-c), hesap bakiyesine göre günahı fazla olanın günahkâr-cehennemlik ya da sevabı fazla olanın de dürüst-cennetlik olarak anılarak tanrıya bildirildiği görüşlerini de beraberinde getirmiştir.

Amel defterinin hesap bakiyesi ya sevap fazlası ya da günah fazlası şeklinde sonuç vereceği için; insanlar da, İsraili olan ya da olmayan şeklinde etnik temelde değil de, dürüst ya da günahkâr sınıflamasıyla, ömürleri boyunca his ve niyetiyle ve amel olarak da iyilik ya da kötülükleriyle değerlendirilmektedir. Tek tanrı ve tek yaratıcı mantığının gerektirdiği insanlar arasında iman ve amelden başka bir farklılığın tanınmamasıyla, İsraililerin tanrısı Yahve de insanların tanrısı düzeyine sıçrama yapmıştır. Elbette, dürüst kimselerin bu dünyada işlediği günahların cezasını bu dünyada çekerek günahsız bir halde ruhsal tanrısına kavuşması ya da Yahve'ye iman etmemiş inançsızların dünyevi iyiliklerinin karşılığını bu dünyada görmeleri

içeriğindeki rabbinik cennet-cehennem hesapları; iyilik ile kötülüklerin cezasını bu dünyada veren ve ölümden sonraki hayattan hiç bahsetmeyen, seçilmiş ulus övücüyle yasanın uygulanmasında insanlar arasına kardeş-yabancı ayrımcılığını getirerek çifte standart hükümleri meşru kılan Tevrat'ın ayetleriyle mutlaka çelişmektedir. Günah-ödül-ceza ile ilgili Tevrat'ın hükümleri ile rabbinik tefsirleri arasında, mantık muhakemesinde bir köprü kurulmuş ve İsraili sofular tatmin edilmiş olursa dahi, bu çelişki, her mantıklı insanın ret edemeyeceği bir kesinlikte varlığını sürdürmüştür.

I. GÜNAH KAVRAMI

İnsanın Tanrıyla ezelden kurmuş olduğu ümit verici arkadaşlığını sürekli kılması, yalnızca emirlerine uyulmasını gerektirdiği için; İsraililerin dinsel inançlarının öğretisel olarak gelişiminde, pişmanlık hissederek günahtan tövbe etme ve suçtan vazgeçme halleri önemli bir yer tutmuştur (Sicker 2002; 91). Suçtan dolayı pişman olma ve üzüntüye kapılma hallerinin sonuçlarıyla birlikte ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi, Rabbinik kültürünün neredeyse özünü oluşturmuştur. Rabbinik öğretisinin genel bakış açısına göre; dininden dönmedikçe, Tanrı'nın bildirdiği emirlere açıkça karşı gelmedikçe, ulusunun düşmanlarına jurnallikte bulunmadıkça; bir kimse işlemiş olduğu suçundan dolayı üzüntü duyup, tövbe dilerse, ilâhi aftan yoksun bırakılmayacaktır (Montefiore 1960; 452). Ancak, yasayla bildirilen emirlere açıkça karşı gelen sapkın bir kimse, bu eğiliminde bilinçlilikle ısrar ettiğinden, zaten nedamet duyması ve tövbe dilemesi gibi bir niyeti de olmayacaktır (Kohler 1956; 13). Tövbe dilemek, suçlarını görerek kederlenmek ve hatasından vazgeçmek için, çok erken ya da çok geç denilebilecek bir zaman da yoktur. Günahından dolayı kederlenmek ve af dilemek, Tanrı'nın günahkârla ilgilenmek ve ona yaklaşmak için benimsemiş olduğu bir yöntemdir (Sicker 2002; 94). Günahkârları nasıl cezalandırmak gerekir diye bir soru sorulduğunda; bilgelikle, kötülük günahkârların peşinden gelir denilebilir. Gaipten haber getiren bir kimse, kendi kehanetiyle, günahkâr ruh ölecektir ve tekrar yaşamayacaktır, diyebilir. Günahların yasadaki haline şöyle bir bakıldığında, yasanın, günahkârlara özveride bulunması için fırsat tanıyın, günahının kefareti vererek Tanrı'dan özür dilemesinin yollarını arayın gibi, önceden belirlenmiş olan bir hükmüyle karşılaşılır (Montefiore 1960; 457). Oysa Tanrı, günahkârların pişman olmasına izin vermekle; bir

zamanlar yolun ortasında ve herkesin içinde Tanrı'ya küfretmiş dahi olsa, Tanrı ona, 'Benim huzurumda pişmanlığını bildirirsen, seni yine kabul edeceğim' (Kutsal Kitap 2004; 102) diye bir taahhütte bulunmaktadır.

İşlenen günah, bir kişiye yönelik gerçekleşmişse ve bir suç doğurmuşsa, Tanrı'nın bu kimseyi affetmesi, yaptığı kötülüğün aynıyla cezalandırılması koşuluyla olanaklıdır (Sicker 2002; 101). "O zaman kardeşine yapmayı düşündüğü ne ise kendisine yapacaksınız, aranızdan kötülüğü kaldıracaksınız. Arta kalanlar işitip korkacaklar, artık bir daha aranızda bunun gibi kötü bir şey yapmayacaklardır. Gözün acımayacak; can yerine can, göz yerine göz, el yerine el, ayak yerine ayak alınacaktır. Bir adam komşusundan nefret eder, pusuda onu beklerse, onun üzerine kalkıp onu vurursa ve o ölürse; ölsün diye kendisini kan öcünü alanın eline vereceklerdir. Gözün ona acımayacaktır; fakat sana iyilik olsun diye suçsuz kanı İsrail'den kaldıracaksın. Tanrı Rab'in miras olarak sana vermekte olduğu memleketinin içinde suçsuz kan dökülmesin ve senin üzerinde kan olmasın. Eğer adamlar kavga edip bir gebe kadına çarparlar, onun çocuğu düşerse ve bir zarar olmazsa, kocasının kendi üzerine tayin edeceği gibi tazmin edecek, hakimler vasıtasıyla verecektir. Fakat, zarar olursa, o zaman can yerine can, göz yerine göz, el yerine el, ayak yerine ayak, yanık yerine yanık, yara yerine yara, bere yerine yine bere vereceksin. Eğer bir adam kölesinin gözüne veya cariyesinin gözüne vurur, onu sakat ederse; gözü yerine, onu hür olarak salıverecektir. Eğer kölesinin yahut cariyesinin dişini düşürürse, dişi yerine onu hür olarak salıverecektir. Adam çalan, onu satmış olsun veya elinde bulunsun, mutlaka öldürülecektir. Bütün bu menfur şeylerden birini her kim yaparsa, bunları yapan canlar kavimleri arasından atılacaktır. Hileyle davranmayacaksınız, çalmayacaksınız, birbirinize yalan asla söylemeyeceksiniz. Benim ismimle yalan yere ant etmeyeceksiniz. Komşuna gadretmeyeceksin, gündelikçinin gündeliğini bütün gece sabaha kadar yanında alıkoymayacaksın. Hükümde haksızlık etmeyeceksiniz, fakirin hatırını saymayacaksın ve kudretlinin hatırına itibar etmeyeceksiniz. Kavminin arasında çekiştiricilik edip gezmeyeceksin. Kardeşine yüreğinden nefret etmeyeceksin. Kardeşinden öç almayacaksın, kavminin oğullarına kin tutmayacaksın. Komşunu kendin gibi seveceksin. Başka birinin karısıyla zina eden, komşusunun karısıyla zina eden adam, hem o ve hem de kadın, öldürülecektir. Eğer bir adam bir kadın alır, ona yaklaşır sonra ondan nefret ederse, ona ayıp şeyleri isnat edip ismini

kötülerse; yüz şekel gümüş cezasına onu mahküm edip, kızın babasına verecekler, çünkü o adam İsrail'in bir kızının ismini kötüledi; kadın da, o adamın karısı olacak, bütün ömrünce onu boşayamayacaktır. Fakat bu şey hakikâtle, o zaman genç kadını babasının evinin kapısına çıkaracaklar, şehrinin adamları onu taşla taşılayacaklar ve ölecek; çünkü babasının evinde zina etmiş olmakla İsrail'de alçaklık etmiştir, aranızdan kötülüğü kaldıracaksın. İsrail kızlarından kendisini fuhşa vakfetmiş bir kimse olmayacaktır. Eğer suç eder ve Rab'be karşı tecavüz ederse, emanet yahut rehin veya çalınmış bir şeyde komşusuna hileyle davranırsa, yahut komşusuna gadrederse, ya da kaybolan şeyi bulup onda hileyle davranırsa, yahut yalan yere ant ederse; çaldığı yahut gaddarlıkla elde ettiği şeyi geri verecek, üzerine de beşte birini katacaktır, o kiminse günahı bilindiği günde ona verilecektir. Rab'be günah takdimesini, senin biçtiğin değere göre, süriüden kusursuz bir koç, kâhine günah takdimesi olarak getirecektir. Kâhin onun için Rabbin önünde kefarete edecek; bütün yaptığı işlerden suçlu olduğu şey ne olursa olsun, kendisine bağışlanacaktır.” (Kutsal Kitap 2004; 692)

Günah, günahın kökeni ve doğasıyla ilgili yapılmış olan ayrıntılı irdelemeler, Rabbinik yazınında, tamamıyla bir sonuca dayandırılmış gözükmektedir. “Nereye kadar, günah, bir insanın kendi yanlışı olarak kabul edilmektedir? Bu günahta, kişinin içinde bulunduğu ortamın, ailesinin ve hatta kendi soyununun bir payı yok mudur? Kişiyi kuşatan ve belli bazı davranışları yapmaya zorunlu kılan bu ortam;geçmişten aktarılan ve sorgulanmasına dahi tahammül edilemeyen bir takım âdetlerin ve alışkanlıkların, hiç bir şahıs farkı gözetmeksizin, yinelenmesini gerektirdiğine göre; bu günahı bilmeden işleyen kişinin buna karşı koyma gücü ne olabilir? İşlediği bu tür günahtan kendine düşen pay ne kadardır? Bulduğu ortamıyla, ailesiyle, soyuyla kişinin kaderini ezelden çizen Tanrı'nın, kişiye pek bir seçim hakkını tanımamış olmasıyla veya iradesini kullanmasına hiç olanak tanımamasıyla, düşürdüğü bu yanlışı davranıştaki rolü ne olabilir?” (Montefiore 1960; 462) Günahla ilgili kuramsal içerikte zihin yormalarına hiç rastlanmamaktaysa da, Eski Ahit'in oluşumu dönemi boyunca, günahtaki insanın sorumluluğunu irdeleyen çok sağlıklı ve çok sağlam fikirler ortaya atılmıştır (Kohler 1956; 18). Her şeyden önce, insan, günah işlememeli, Tanrı'ya itaatsizlikte bulunmamalı ve bildirilen emirlere aykırı davranmamalıdır. Kısaca, kişi, açıkça bildirilmiş olan günahın yoluna asla girmemelidir. Her zaman için duyulan bir söz vardır; kişi, yalnızca ailesinin geçmişteki

günahlarının cezasını çekmez; fakat kendisi de günaha karşı dayanıksız olmasının ve kötülüğe kolayca teslim olmasının cezasını çeker. Eski Ahit'in sonuna gelindiğinde, günahla ilgili pek çok irdemelerde bulunabilecek kadar bilgi de edinilmiş olur (Sicker 2002; 106).

İnsanın günah işlemeye eğilimli olmasının, kalıtsal bir zorunluluk olduğu sonucuna varıldığı gibi; kötü bir kalbe sahip olması yüzünden, kendi gücünü insafsızlığında bulduğu için, bu habislikten kendisini çekip kurtaramaması sonucunda, sürekli günah işleyen kişilik tanımlarıyla da Eski Ahit'de çok fazla karşılaşılmaktadır. *“Bu arada üzerinde durulan temel soru; Tanrı, çizdiği kaderiyle insana tamamıyla hükmetmiş olduğuna göre, bedeniyle güçlü tutkuları ve günahkâr eğilimleri niçin vermiştir, ya da, hayatına bütünüyle hakim olduğu halde kişinin iradesini niçin serbest bırakmıştır, yoksa, serbest sanılan bu irade aslında yaratılan bedensel özelliklerinin bir sonucu olarak mı işlemektedir vs., gibi konular üzerinde odaklaşılmaktadır. Tanrı o kişiyi, günahkâr olarak mı yaratmıştır? Yoksa kişi, kendi isteğiyle ve bilerek mi günah yolunu seçmiştir?”* (Montefiore 1960; 471) Tanrı, daima adildir; insan ise, içinde hep günahla bocalayıp durmaktadır. Tanrı, insanın bu çaresiz halinden daima farkında olduğu için, yalnızca adaletiyle hükmetmekle kalmamakta; fakat bununla birlikte, merhametle insanlara yaklaşmakta ve Kendisine yönelen kişiye daima sevgisini sunmaktadır (Bokser 1951; 21). Tanrı'nın insanı günaha dayanıksız olarak yaratmış olduğu konusu, Rabbinik öğretisince pek ayrıntılı olarak ele alınmış değildir. Ancak, günaha karşı dayanıksız olarak yaratılmış olsa dahi, bu zayıflığını giderici ve günaha karşı daha güçlü bir hale gelişini sağlayıcı araçlar da, Tanrı tarafından verilmiştir. Tanrı, günahları cezalandıracak dahi olsa, günahkâr olmaktan sakınan kişiyi güçlü kılmada ve günahın hakkından gelmede yardım etmektedir.

Her şey kişinin günah işlememe isteğini ve günahı günah bilerek sakınma eğilimini zorunlu görmesiyle başlamaktadır. Zira, Tanrı, günahları cezalandıracak ve iyiliği ise ödüllendirecektir. Adem'in işleyeceğinden emin olduğu bu günahın, nesli tarafından da yineleneyeceğini gayet iyi bilen Tanrı; böylece, ahlâki zaafının insanlar tarafından gösterilmesi yazgısını da çizmiş olmaktadır (Bokser 1951; 23). Günahın kökeniyle ilgili bu görüşün rağbet bulmasının sonucunda; esas olarak üzerinde durulan konu, insandaki bu kötülük eğiliminin sonuçları hakkındadır. İnsanda mukadder kılındığına inanılan bu kötülük eğiliminin, bedenle de yeterince bağlantısı kurulmuş değildir. Ruhun bedene saf olarak girdiği görüşü benimsenmiştir.

Eski günlük dua kitabındaki, ‘Bana vermiş olduğun ruh, saftı’ ifadesi, insan ruhunun günaha arınmış olarak yaratılmış olduğuna inanıldığını göstermektedir (Roth 1974; 61). Kötülük eğilimi, bir bütün olarak insan üzerinde hakimiyetini kurduğunda, beden ile ruh, günaha teslim olmada birbirlerini gayrete getirmiş oldukları için, işlenen bu suçtan dolayı ortaklaşa şekilde sorumlu tutulmuştur (Montefiore 1960; 503). Yalnızca cismani yönü olduğu için, bu dünya kötü değildir; Tanrı da, esas itibarıyla, dünyayı iyilik için yaratmıştır. Yine insanın bedeni de cismani olduğu için, kötü değildir. Ancak, insanın kalbi, günahın ya da iyiliğin esas merkezidir; kişideki eğilimin odağı, kalbindeki niyetleridir.

II. TANRININ ÖDÜLLENDİRMESİ VE CEZALANDIRMASI BU DÜNYADA

İnsan ile Tanrı arasındaki bağıntının, Tanrı'nın, insanın eğilimlerini Kendi emirlerinin tutulup tutulmadığı ölçüsünde değerlendirmesi içeriğiyle ele alınan Rabbinik dini; bütünüyle Eski Ahit'ten de az olmamak üzere, Tanrı'nın ödüllendirmesi ve cezalandırması öğretisine dayanmıştır (Bokser 1951; 72). Eski Ahit dininin bir bütün olarak öğretisinin özünü, Tanrı'nın emirleri sınırlarındaki insan davranışlarının değerlendirilmesi olduğuna göre; İsa'dan sonraki bir yüz yıl içinde Eski Ahit'in Rabbinik yorumunda ne gibi değişikliklerin olduğunun irdelenmesi, çok büyük bir önem taşımaktadır. (Montefiore 1960; 613) *“Tanrı, yalnızca Koruyucu değil; fakat bununla birlikte, bir hükümdar olarak insanları yargılayacak olan bir güçtür de. Bu düşünceye göre, insanların duygu ve fiillerini emirleriyle kıyaslayacak olan Tanrı, kaçınılmaz bir şekilde ödüllendirici veya cezalandırıcı olacaktır. Üstelik İsrailinin düşüncesine göre, karşılık verme, insanın bütün duygu ile fiillerinin değerlendirilmesine derinden tesir etmektedir. Böyle olunca da, bu dünya, ölçülerin ölçüsü haline gelmektedir. Bütün ölçüler sona erecektir; ancak, kıyaslamak için ölçmekten asla vazgeçilmeyecektir.”* (Bokser 1951; 78) Eski Ahit'te bildirilen bazı şeyler iyidir; ancak, diğerleri daha da iyidir görüşü, Rabbinik yazınında ayrıntısıyla irdelenmiştir (Kohler 1956; 61). İyilik eğilimi iyidir, kötülük eğilimi ise daha da iyidir; cennet iyidir, cehennem daha da iyidir; melek yaşamı iyidir, ölüm meleği ise daha da iyidir; ödüllendirme iyidir, cezalandırma (acı çekme) daha da iyidir vs., şeklinde kıyaslamaları tersine çevirmek suretiyle, yaratılanların acıları yoluyla gelecekteki dünyanın yaşamına hazırlanmaları istenmiştir (Montefiore 1960; 616). Çünkü Tanrı, cezalandırmakta ve

ödüllendirmektedir. İnsanın her davranışının ve eyleme dönüşmemiş her niyetinin aynen karşılığını verme, yani ödüllendirme ya da cezalandırma; çok daha geniş kapsamda olarak, günahın sonuçlarının açıklanmasında kullanılmıştır. İsrail, Tanrı iradesini yerine getirdiğinde, uluslar asla kendisine zarar veremeyeceklerdir.

Oysa, Tanrı'nın iradesini tam olarak uygulamadığında, çevresini saran bütün uluslar yenilgiye uğratacaklardır. Böylece, her bir felaket, ister deprem veya salgın hastalık olsun, isterse de istilâya uğrasınlar ve zulüm ve haksızlıklar içinde ezilsinler, bütün bunların hepsi, kavimlerdeki günahkârların kötülükleri yüzündendir. Günahkârlar bu eğilimlerinden vazgeçemedikleri sürece, bir şekilde Tanrı, İsrailiyi cezalandırmaktan usanmayacaktır. Kıyaslamak için ölçmek anlayışıyla, cehennemi, ölüm meleğini, kötülüğü, felaketi daha iyi görme eğilimi; bir öğreti haline geldiği andan itibaren, ıstırap verici felaketler, doğa olayları, siyasi istilâlar, haksızlıklar ve zulümler; aslında nedeni hep olgunun ya da olayın içinde aranması gerektiği halde, böyle gerçekçi bir irdeleme izlenmemiş, bunun yerine, gerçekte bunlarla ilgisi olmayan, insanların davranışları üzerinde odaklaşmıştır (Roth 1974; 67). Her türlü felâketin ve haksızlığın, insanların günahlarının birer sonucu olduğu düşüncesi; böylelikle, Tanrı'nın cezalandırdığı ve insanları uyarmakta olduğu inancı, İsraililerin bütün kutsal yazınında bulunduğu gibi, Süleyman'ın hikmetinde de yer almaktadır. Süleyman'ın meselleri kitabında zaten bulunan bir ilke olarak, dünyadaki düzenin açıkça bildirilmesi düşüncesi, Süleyman'ın hikmetiyle daha da geliştirilmiştir. *“Tanrı bana, dünyanın yapısını ve öğelerinin hareketlerini bilmem için, şaşmaz bir akıl verdi. Zamanın başlaması ve bitişiyle ilgili, gündeki süreklilik taşıyan değişimleri ve mevsimlerin hareketlerini, yılın dönemlerini, yıldızların kümesini, hayvanların doğasını, vahşi hayvanların mizacını, insanların ruhlarını ve muhakemelerini, bitkilerin çeşitlerini, kelimelerin özelliklerini; hep bu şaşmaz bilğim sayesinde kavradım. Gizli kalanı ve açıkça bildirileni, tüm bu şeylerin uygun olanını, Tanrı'nın verdiği bu şaşmaz akıl sayesinde öğrendim.”* (Kohler 1956; 72)

Süleyman'ın hikmetine göre, akıl, insana, kişinin Tanrıyla kurmuş olduğu bu duygusal bağlantısı sonucunda ulaştığı bir erdem olarak kendisine yol göstermekte; bu akıl sayesinde kendi kendisine hakim olan ve öz denetim gücüne erişen birey, sağduyulu ve yürekli olmakta, adilce davranmaktadır (Kohler 1956; 74). Böylece, akıl, her hangi bir güdüden çok daha üstün

bir konuma ulaşmakta, dindarlıktan nebiliğe varana kadar Tanrıyla kurulan gönülden arkadaşlığın ilham kaynağı haline gelmektedir. Tanrı gücünün etkili bir soluğu olarak akıl; her şeye kadir olan Tanrı şanının saf bir ifadesi olmakta, sonsuz ışığını aksettirmekte, Tanrı işinin tertemiz şekilde yansıtılmasını sağlayan ayna işlevini görmekte, Tanrısal iyiliğin yegane aracını oluşturmaktadır (Montefiore 1960; 665). Yalnızca doğaya değil, fakat aynı zamanda insanlara da hükmetmenin yegane aracı haline getirilen akıl, Tanrı tarafından insana karşılıksız olarak sunulan en büyük nimettir de. Tanrı'nın evreni nasıl bir denetimi altına aldığına anlaşılmasında, akıl, insana rehber olmaktadır. Tanrı'nın yarattığı her şeyin kendisine özgü yasasının işleyişinin anlaşılmasını da sağlayan, aklın kazanılması, ölümsüz yaşama ulaşılmasını da sağlayacaktır. Süleyman'ın bu hikmetinden, beden ile ruh arasında bir çelişkinin olduğu sonucuna ulaşmak da olasıdır. Ölümsüzlük kavramının ön varsayımları, ruhun bedenin bağlarından serbest kalıp kurtulması fikri üzerine kurulmuş olduğundan; ruhun ile bedeninin yeniden dirileceğine dair bir inanç da doğmaya başlamıştır. Ruh ile beden, madde ile tin, zihin ile duyu arasındaki zıtlığın olduğuna dair düşünceler; daha sonra, İsrail inançlarına giderek daha fazla hakim olacaktır.

Süleyman'ın hikmeti, Tanrı'nın suça uygun düşen bir cezayı vermekte olduğunu da anlatmaktadır. Sonuçta, suç işleyen herkes, bu günahın karşılığını mutlaka görecektir. Felaketler, ciddi talihsizlikler, zulme ve haksızlığa uğramalar; hep Tanrı'nın uyarısı mahiyetindeki cezalandırmaları olarak değerlendirilmiştir. Böylece, Eski Ahit öğretisine göre, bu tür cezai uyarılar, sapkınlıktan vazgeçip emirlere uymayı sağladığı ölçüde, arındırma maksadına da katkıda bulunmaktadır. *“Uğranılan felaketler, haksızlıklar ve zulümler nedeniyle çekilen her acı, Tanrı adaletinin uyarı mahiyetindeki birer tezahürü olarak kabul edilince; bu ıstıraplar, arınmanın yolu haline gelmiştir. İsrail'in uğradığı felaketler, insanların gelecekteki dünyaya hazırlanmasını sağlamak için, günahlardan koparıp halkın arınmasını gerçek kılmak gayesiyle, esas itibarıyla Tanrı tarafından gönderilmiş olduğuna inanılmasının, yaşanan diğer gerçeklerle kıyaslanması sonucunda; (Gentile) ulusların günahlarının çok daha büyük olmasına, Tanrı'yı tanımayıp başka ilahlar edinmelerine, çoktanrıçılık adetleriyle ahlâki kuralları hiçe saymalarına rağmen; bunlara neden layık oldukları cezanın verilmediği, hep bu dünyanın efendileri olarak hükmettikleri vs., gibi çok anlamlı sorular sorulmamış da değildir.”* (Roth 1974; 74)

Roma ve Yunan gibi bu uluslar dünyaya hakim olmuşlar, başarıyı yakalayıp servet içinde yaşamışlardır. Bu hal, yine İsrailinin kendi ihmalkârlıklarının bir sonucu olduğu gibi; (Gentile) diğer ulusları da, bu dünyada işledikleri günahlarının hesabını öbür dünyada Tanrı'ya vermekten asla kurtulamayacaklardır. Süleyman'ın mesellerindeki '*Tanrı, sevdiğini cezalandırır*' (Kutsal Kitap 2004; 836) sözü, bu bakımdan çok anlamlıdır. Yine Rabbinik yazınında da yer alan, 'cezayla ıslah olunanlar, sevginin de terbiyesini görürler' sözü, acı yoluyla arındırılmanın ilâhi bir hal olduğunu ifade etmektedir (Bokser 1951; 106). Yine Rabbinik yazınında, 'sevgili acılar ve ıstıraplar' diye sık sık yinelenen ifadelerden sonra; aşağıdaki gibi uyarılarda bulunmuş olması çok anlamlıdır. "*Çoktanrıcular gibi olmayın, onlara asla benzemeyin; zira onlar, iyi şeylere ulaştıklarında, bunun ilâhlarından geldiğini sanarak, ilahlarını onurlandırır. Ancak, Tanrının cezasına çarptırıldıklarında ise, buna mani olamayan ilahlarına lanetler yağdırıp sövmeye başlarlar. Halbuki, yerin ve göğün olduğu kadar, var olan her şeyin tek yaratıcısı olan Tanrı'ya inanan sen; Tanrı'dan iyilik geldiğinde, hoşnut olup şükrettiğin gibi, felaketlere uğradığında veya acı çektiğinde de, şükretmelisin.*" (Friedlander 1937; 32)

III. FELAKETLER TANRI'NİN BİRER UYARISIDIR

Bu dünyadaki acıların ve felaketlerin, Tanrı'dan gelen birer uyarı ve arınma vesilesi olarak kabul edilmesiyle; İsraili, uğradığı zulüm ve ıstıraplara, başarılı ve mutlu anlarından daha fazla sevinç duyar olmuştur (Friedlander 1937; 48). Bu inançla, uğradığı her acı ve felaketi, günahlarının bağışlanmasının birer kanıtı olarak görmüştür. Felâket, zulüm ve ıstırap yoluyla İsrail'e Tanrı'dan gelen üç iyi şey; yasa, vaat edilen topraklar ve gelecekteki dünyadır. İşte bu nedenle, katlanılması gereken her acı, aslında, bu dünyaya kurtuluşun gelmesi için birer uyarı niteliğindedir. Bu nedenle, felaketlere ve acılara, kurtuluş için birer uyarı ve günahkârların aldıkları bir karşılık olması nedeniyle, İsrailinin bu kötü günlere neşeyle sevinmesi gerekir (Montefiore 1960; 701). Kısaca ifade etmek gerekirse, felâketlerle ve zulümlerle uğranılan acılar; aslında, günaha girilmiş olmasının sonucunda Tanrı tarafından gelen bir uyarı, bir cezadır. Tanrı'nın buyruklarına uyan, açıkça günah olarak bildirilen fiillerde asla bulunmayan dürüst İsraili ise; günahkârlar için bile ıstırap çekmektedir. Ölüm de, bir tür

acıya uğrama halidir; dürüstlük içindeki bir ölüm de, işlenmiş olması muhtemel günahlar için bir bedelin ödenmesini, kefaretinin verilmesini şart koşar. Kefaretle günah halinden kurtulmak düşüncesi, İsraililerin dinsel yazınlarında sık sık yinelenen bir uyarıdır. Yasa bilgisini, iyi işlerde bulunma ahlâğıyla birleştirmiş olan İsraililer; bazılarının yasaya uygun yaşayabildiklerini, diğerlerinin ise küçük de olsa günah işledikleri için kefaret ödemek zorunda olduklarına inanmaktadırlar (Roth 1974; 95).

Günaha karşılık kefaretinin ödenmesi zorunluluğu hakkındaki inançlarını aşağıdaki ifadelerle de pekiştirmişlerdir. *“Tanrı sorar, sizlerden zarara uğrayan var mıdır? Elbette yoktur. Bütün Kesimler, tek bir küme içinde bir araya getirilmiştir, herkes birbirine kefaretinin ödemektedir. Tanrı niçin günahkârı ve dürüst olanı yaratmıştır sanırsın; elbette, herkes birbirine karşı kefaretinin ödesin ve günahı arınsın diye. Öyleyse, Tanrı niçin cennetini ve cehennemini yaratmıştır? İnsanlar birinden kurtulup, diğerine geçebilsinler diye.”* (Jacobs 1998; 47) İşlenmiş olması muhtemel günah karşılığında ödenmesi zorunlu kılınan kefaret yoluyla kurulan İsrail halkı arasındaki bu birlik ve dayanışma düşüncesinin dindeki önemi gerçekten çok büyüktür. Uğranılan her ulusal felâket ve katlanılması gereken her bireysel acı, günahkârlıktan kurtulmak ve dürüstlüğe katılmak için zorunlu görülmüş olduğundan; bu ulusal nedamet ve af dileme eğiliminden, her bir İsrailinin kendi payına düşeni yapması gerekmektedir (Jacobs 1998; 48).

Yine Rabbinik yazınında açıkça bildirildiğine göre, topluluğun ıstıraplarından herkes kendi payını alacaktı. *“İsrail felâketlere uğradığında veya sıkıntılı günler içinden geçtiğinde, İsrail ulusundan her hangi bir kimse, kendisini topluluğun bu halinden çekip çıkartarak, kendi mutlu yaşamını devam ettirmek isterse; kendisine eşlik etmekte olan iki hizmet meleği, onun bu lakâyt haline tanıklık eder, ellerini başlarının üzerine koyarak, topluluktan ayrılan bu kimse teselli edilmeyecektir diyerek hakkındaki hükmü bildirirler. Oysa, topluluğun kötü ve ıstıraplı günlerinde, 'eve gideyim, yiyip içeyim, barış sizin olsun, ey benim tatlı ruhum' demeyen bir kimse, tıpkı Musa gibi topluluğun ıstıraplarından payına düşene katlanabilen bir kimse, teselli edilmeyi hak etmiş biridir.”* (Joseph 1964; 39) İsraililerin dinsel inançlarının oluşumunda, Rabbinik öğretisindeki gerçeklik eğilimi; gelecekteki yaşam ve sağladığı tüm şanlı beklentilerine rağmen; ölüm, neredeyse daima bir cezalandırılma olarak algılanmıştır. Acı ve

felâket, daima, günahların karşılığı olarak görüldüğü gibi; ölen bir kimsenin günahlarına veya başkalarının işlemekte olduğu kötülöklere de kefarete etmektedir (Bokser 1951; 117). Nitekim erken ölümlerde dahi, ölen kişinin günaha düşme halinden kurtulmuş olduğu şeklinde, bir teselliye kapılınmış olunması dahi, İsraililerde çok yaygındır. Zira Tanrı, daha yaratmadan önce bu ölen kişinin günaha kapılacağını bilmektedir; erken ölümlüyle onu bu dünyadan çekip yanına almış olmakla Tanrı, dürüst olarak kalmasında azmetmiştir (Baech 1941; 92). Bütün bunlar, İsraililerin ölüm ve gelecekteki yaşamla ilgili sürekli beslemiş oldukları inançlarının birer sonucu olmaktadır. Gelecekteki dünya öğretisi, İsraililerin, dünyadaki olaylar karşısındaki şaşkınlıklarını giderici ve uğranılan felâketlerle de imanlarını koruyucu bir tesirde bulunmuştur. Gelecekteki dünya inancı, kıyaslama öğretisindeki kötülöklere üstün görülmesi eğiliminin de, kuşkusuz bir şekilde benimsenilmesini sağlamıştır. Cehennem, ölüm meleğinin, felâketlere uğramanın; günahkâr Romalılara karşı duyulan nefret hissiyle çok iyi görülmesi, hep bu gelecekteki yaşam ümidi üzerine kurulmuştur (Jacobs 1998; 73).

IV. AHRET İNANCI VE GÜNAHKARLARIN SERVETİ

Gelecekteki yaşam ümidi dindarlarca beslenmemiş olsaydı, yokluklar ve haksızlıklar içinde inleyen inananların, aşağıdaki şekilde yakınmalarını bastırmanın bir yolu, asla bulunamazdı. “*Günahkâr kimselerin varlık içindeki saadetlerini ve güçlerini pekiştirerek kolayca vardıkları başarılarını bir türlü anlayamıyorum. Tanrı'ya inanan ve güvenerek teslim olan bizlerin ve dürüstlerin, uğradıkları acıların hiç birini, bu günahkârlarda göremiyoruz.*” (Baech 1941; 101) Galiba bu konuda en dikkat çekici sayılan yorum, Akiba tarafından aktarılmış olanıdır. Mishnah biçiminde başlayan geleneksel yasanın içeriğini gerçek haliyle sistemleştirmeyi üstlenmiş ilk Rabbînik öncülerden olan Akiba'nın derin bilgisiyle, Tanrı'nın emirleri sınıflandırılmakta ve çok kapsamlı tanımlamalarda bulunmaktadır (Heschel 1956; 21). Akiba'nın bu şaşılacak şekilde üstün zekâsıyla ve dini biçimlendirme yönündeki gayretiyle ilgili aktarılmış olan hikâyeye de oldukça anlamlıdır. “*Musa, Tanrı'dan, Yasa bilgisine sahip olanı göstermesini, bu kişinin nasıl ödüllendirildiğini sergilemesini ister. Böylece, görüş alanı aniden değişikliğe uğrar. Musa, Akiba'nın bedeninin zalimce öldürülmüş halini görür. Musa, hayretler*

içinde kalarak, Yasa bilgisi verilmiş bir kimsenin ödülü bu olabilir mi diye sorunca; Tanrı da, 'Bundan hiç bahsetme, bu yalnızca Benim takdirimdir' diye yanıt verir." (Heschel 1956; 24)

Günahkârların bu dünyada dünya nimetleri ve gücüyle yaşamış olması, dürüstlük içinde yasaya uyanların da küçük günahları dolayısıyla bu dünyada cezasının verilmekte oluşu hakkındaki takdiri ilâhının yorumlanması, Akiba öğretisinin neredeyse temelini oluşturmaktadır. Özellikle de, bu inancın sonucunda benimsenilen, İsraililerin aşağıdaki duası da çok anlamlıdır. *"Tanrım, iyiliklerimden dolayı günahkârlara ödülünü bu dünyada ver, öbür dünyada senden hak talep edecekleri hiç bir alacakları kalmam, götürdükleri yalnızca kendi kötülükleri olsun."* (Heschel 1956; 35) İsrail'de suçun niteliğinin belirlenmesi ve hangi suça ne kadar veya ne türden bir kefaretin ödenmesi gerektiğine karar verilmesi; yasayı bilen ve bunu olaylara uygulama yeteneğine sahip olan bir din adamları zümresini gerektirmiş olduğundan; kefaret düşüncesi, ister istemez, bir ruhban sınıfının oluşumunu da beraberinde getirmiştir. *"Emrimi tutacaklar, ta ki, onun için suç yüklenmesinler ve onu bozarlarsa ölmesinler, Ben onları takdis eden Rab'im. Bu şeylerden birinde suçlu olduğun zaman, suç ettiği şeyi itiraf edecektir. Ettiği suçtan dolayı Rab'be günah takdimesini, sürüden bir dişi, bir kuzu yahut bir keçi, suç takdimesi olarak getirecek ve suçundan dolayı kâhin onun için kefaret edecektir. Eğer kuzu için gücü yetmezse, o zaman suç ettiği şey için günah takdimesini, biri suç takdimesi öteki de yakılan takdime olmak üzere, iki kumru ya da iki güvercin getirecektir. Suç takdimesi nasılsa günah takdimesi de öyledir, onlar için bir şeriat vardır; onunla kefaret eden kâhin kim ise, onun olacaktır. Kâhin, onun işlemiş olduğu suçundan dolayı Rabbin önünde günah koçu ile kendisi için kefaret edecek; işlediği suç kendisine bağışlanacaktır."* (Kutsal Kitap 2004; 490)

Tıpkı cezalandırmada olduğu gibi ödüllendirme de, genel olarak, Tanrı'nın dürüstlüğü'nün bir sonucu olarak görülmektedir. Ancak, dürüst olabilen kimse, Tanrı'nın bu ödülünü öbür dünyada görmek isteyeceği için, bu dünyaya ait konum ve nimetleri yeğlememektedirler (Friedlander 1937; 69). Günahkâr kimseler, bu dünyanın nimetlerinden aşırı şekilde yararlanmak istemekte ve daha üst konumlara geçerek kendi yaşamlarını yükseltmeyi hedeflemektedirler. Oysa, bu insanları öbür dünyada yalnızca ceza beklemektedir. Halbuki dürüst olmayı arzulayan kimseler, bu dünyada felakete ve acılara uğratılarak cezalandırılmakta, günahlarının karşılığını bu dünyada ödemekte olduklarından; yasaya uymak

istediklerinden dolayı, kefaretlarını ödemekte, öbür dünyada da ödüllendirilmeyi ummaktadırlar. Musevilikte, Tanrı'nın her şeyden üstün olarak yapayalnız bir halde bulunması düşüncesinden, bu dünyanın dışında olduğu kadar içinde de bulunduğu inancına ulaşılmıştır. Tanrı'nın insanla daha ezelden kurmuş olduğu bağıntısı dikkâte alındığında; Kendisine tapınan ve sevgiyle bağlılık duyan her sâlih kimsenin daima yakınında olduğu bilinci aşılınmak istenmiştir. Musevi'nin Tanrısıyla kuracağı bağlantısı, Tanrı'nın nebilerine doğrudan bildirmiş olduğu yasası yoluyla davranışlarında itaatkâr olmasına bağlıdır ve Tanrı'dan korkulması gerektiği duygusu üzerinde odaklaşmıştır. Tanrı'nın, korkutucu ve uyarıcı tehditlerde bulunma eğilimini hiç bir zaman kaybetmemiş olması; musevinin Tanrı'yı sevdiği ölçüde korkmasına yol açmıştır. Bu nedenle museviler, kişinin günaha düşmesinin veya yasayı hiçe saymasının bir sonucu olarak, Tanrı'nın öfkesini fazlasıyla hak edeceğine, ölümden de beter olan bir cezaya uğratılacağına inanmaktadırlar. Cezanın veya ödülün bu dünyada mı verileceği, yoksa, gelecekteki yaşamın sırf bu maksatla mı yaratılmış olacağı, daima, İsraili din bilginlerini birbirlerine düşüren konular arasında yer almıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Rabbi Akiba, Eliezar ben Hyrcanus, Joshua ben Hanoniah, Ishamel ben Elisha vs., gibi hristiyanlıktan sonra ortaya çıkmış hahamların; ruh-akıl-ahlak temelinde soyut ve hiç görünmez bir hale getirerek tam bir ahret tanrısı işlevine dönüştürdükleri Yahve'nin, kıskanç kavim tanrısı olmaktan çıkıp adil ve evrensel bir tanrı haline gelmiş, dünyevi olmak yerine ölümden sonraki hayatla ceza ile ödül veren hesapçı bir ilah olup çıkmıştır. Tevrat'ın yazıldığı tahmin edilen M.Ö. 1.300'lü yıllardan Eski Ahit'in yeni baştan yazıldığı Ezra dönemine (M.Ö. 390) gelinceye kadar ki İsraililerin tek tanrısı Yahve ve onun dünyevi ödül ile cezaları gitmiş; yerini, ölümden sonraki sonsuz hayata odaklanmış, akıl ve ahlak erdemleriyle donatılmış rabbilik döneminin (M.S. 50-250) soyut olduğu kadar ruhsal da olan yeni bir Yahve almıştır. Yaratıcı ve adil, ruhsal ve her şeye kadir olan, rabbilerin ayrıntılı muhakemelerinden yükselen bu yeni Yahve; akli ve ahlakı sadece kendisine ait kılmasıyla, her şeyi bilen ve tüm insanların her türlü his ile edimlerinden haberdar olan gerçek tanrının nitelikleriyle donatılmasıyla, amellerin toplanmasına gerek bırakmayacak kesinlikte, her bir kişinin dürüst mü günahkar mı ya da iyi mi kötü mü

olduğuna, daha o kişiyi yaratmadan önce bilmektedir, daha doğrusu günahkar olup olmayacağına hükmetmektedir. Böylece rabbiler, yorumlarında çok sık bir şekilde söz ettikleri cennet-cehennem-melek gibi ruhsal alemin unsurlarını yok sayan Tevrat'ın dünya hayatını öne çıkardığı hükümleriyle olduğu kadar, biz tek tanrıya ibadet ediyoruz fakat Yahve'yi tanımayan veya bile bile isyan eden kimseler nasıl varlıklı ve güçlü olabiliyor vs., gibisinden Yahve düşkünü dindarların itirazlarıyla uyumlu olan, hatta makul bir ikna ediciliği bulunan, etkili bir cevap verilebilmiştir.

Yahve onların isyan edeceklerini ve günaha sürükleneceklerini önceden biliyordu, ancak ne kadar imansız ve günahkar da olsalar yapmış oldukları iyiliklerin karşılığını bu dünyada vererek ve ahrette hiç karşılık vermemek için günahkarları varlıklı ve güçlü kıldı yanıtı; ruhsal Yahveyle birlikte ahretteki sonsuz yaşamın adayları haline dönüşen dindar İsrailileri oldukça tatmin ettiği de bir gerçektir. İsraililerin tanrısı Yahve, cezasını tüm İsrailileri kapsayacak boyutta gelecek nesilleri üzerinde bu dünyada mı vermektedir yoksa bireysel hesap bakiyesi temelinde ölümden sonraki hayatta mı her şeyin karşılığını adalet ölçeğinde hesaba mı çekilecektir sorusunun yanıtı; Tevrat'a göre verildiğinde, tanrının ceza ile ödülü bu dünya ile sınırlı tutulurken; sözlü Tevrat'ın rabbinik tefsirleri dikkate alındığında, pür ruhsallığın ve doğru muhasipliğin bir gereği olarak ahret hayatına aktarılmaktadır. Akılcı muhakemeleriyle bütüncü bir görüş ortaya koyan rabbinik tefsircileri, Yahve'nin hem bu dünyada ve hem de ahrette ödül ile cezasının verildiği sonucuna varmışlardır. Günah bakiyesi fazla olan kötülerin yaptığı iyiliklerin karşılığını bu dünyada vererek Yahve'nin, kötülere ahrette hiç bir alacak bırakmamaktadır. Diğer taraftan, sevap bakiyesi fazla olan iyilere de ahret azabını yaşatmamak için Yahve, iyilerin işlediği günahların cezasını bu dünyada vererek, günahı az veya günahsız olarak ahrette huzuruna gelmelerini istemektedir. Başa gelen her kötülük ve haksızlığın, kendisinin işlediği suçların bir karşılığı olduğu inancı, İsraililere, karşılaştıkları büyük haksızlıklara karşı direnme gücü vermiştir.*

* Tam bir suçluluk duygusu içinde, A.Hitler Almanya'sında uğradıkları kıyım ve canilikleri, Yeremya'nın Nebukadnezar kehaneti ışığında tekrar yorumlayıp, küçük de olsa günahlarımızın karşılığı olmak üzere Hitler'i bize Tanrı musallat etti diyecek kadar sağlam bir tanrı inancını sinelerinde barındıran İsraililer; rabbinik tefsirlerinin mantıki dokusunu oluşturan, hesap bakiyesinde dürüst çıkan iyi kişiler günahlarının cezasını bu

K A Y N A K Ç A

- Akbaş M. (2002),Yahudi Düşüncesinde Holocaust ve Tanrı, Ankara
Baech L, (1941), The Essence of Judaism, London
Blau J.L. (1959), Essays on Jewish Life and Thought, New York
Bokser B.Z. (1951), The wisdom of the Talmud, New York
Freke T. ; Gandy P. (2006), İsa'nın Gizemleri, İstanbul
Friedlander M. (1937), The Jewish Religion, London
Heschel A.J.(1956), God in Search of Man: A Philosophy of Judaism, Philadelphia
Jacobs L.(1998), A Jewish Theology, New York
Joseph M. (1964), Judaism as Creed and Life, London
Kohler L. (1956), Hebrew Man, London
Montefiore C.G. (1960), A rabbinic anthology, New York
Piper J. (2004), İsa'nın Tutkusu, İstanbul
Roth L. (1974), Judaism : A Portrait, New York
Sicker M. (2002), An Introduction To Mosaic Political Philosophy, Westport

dünya yaşamlarını çekerler, hesap bakiyesinde günahı fazla olan günahkarlar da iyiliklerinin karşılığını bu dünyada güç-servet-onur sahibi olarak bu dünyada görürler içeriğindeki mazeretleri gönülden kabul etmiş görünmektedirler. “Holocaust, **yakılarak Tanrı'ya sunulan kurban** anlamına gelen İbrani'ce Aolahkelimesinin Yunanca karşılığı olan holokauston kelimesinden türetilmiştir. Terim olarak Holocaust, II. Dünya Savaşı sırasında Naziler tarafından Yahudilere karşı girişilen sistematik toplu katliamdır. Eğer Tanrı, Yahudi tarihinin Tanrısı ve İsrailoğulları da onun seçilmiş kavmi ise, altı milyon Yahudi'nin Naziler tarafından yok edilmesi karşısında, bu tanrı inancı hâlâ savunulabilir mi? Tanrı'nın ve eylemlerinin kötü olması düşünülemez. İnsanların mazur kaldığı felaketlere gelince, bunlar da Tanrı tarafından insanların hakedişlerine göre tespit edilir. Tanrı, sadece iyilerin ve nimetlerin nedenidir. Kötülük ise, maddenin doğasından kaynaklanır ve arızidir. Kitab-ı Mukaddes görüşü olarak tanımladığı Tanrı'nın beşer tarihinde aktif olduğu inancını savunur. Bu düşüncenin bir uzantısı olarak, Holocaust da, Tanrının yapıp etmelerinden biri olarak görülür. Hitler, Nebukadnezar gibi, Tanrı'nın öfkesinin değneği olmuştur ve dolayısıyla Naziler de Tanrı'nın iradesinin araçları olmuşlardır.” (Akbaş 2002; 9, 10, 53)